

DINKO RANJINA KAO KNJIŽEVNI KRITIK

Tomislav Bogdan

UDK: 821.163.42.09Ranjina, D.

U radu se prikazuju pogledi na književnost dubrovačkoga renesansnog pjesnika Dinka Ranjine (1536. – 1607.). Pritom se književna kritika shvaća nešto šire nego što je uobičajeno, tako da obuhvati poetološka promišljanja ranonovovjekovnih autora, njihove poglede na prirodu književnosti te naročito njihova razmišljanja o vrijednosti pojedinih književnih djela ili opusa. Posebna pozornost posvećuje se proznoj posveti Ranjinine knjige *Pjesni razlike* (1563.), koja je djelomično prijevod platoničke rasprave Bernarda Tassa *Ragionamento della poesia* (1562.). Taj predgovor sadržava važne poetološke iskaze, od kojih su najpoznatiji oni u kojima se Ranjina određuje prema vlastitoj književnoj tradiciji, progovara o njezinim počecima i opravdava odluku o pisanju na narodnom jeziku pozivanjem na primjer Šiška Menčetića i Džore Držića. U radu se otkriva da je, osim rasprave Bernarda Tassa, Ranjina pišući posvetu imao najmanje još jedan predložak – latinski životopis Opijana, grčkoga pjesnika iz 2. stoljeća. Također se analizira nekoliko Ranjininih pjesama u kojima se u metalirskim, protokritičkim iskazima komentira književno stvaranje i vrednuju tuđi književni tekstovi. Među takvim pjesmama osobito se ističe ciklus od desetak nadgrobnica što ih je posvetio svojim znamenitim prethodnicima i sugrađanima Menčetiću i Držiću. U njima se iznose uopćene i najčešće prigodno pohvalne ocjene dvaju opusa, ali pojavljuju se i svojevrsne stilističke i vrstovne karakterizacije na temelju kojih postaje jasno

da je Ranjina bio dobro svjestan razlika među dvjema lirskim poetikama. Jedan od ciljeva takvih Ranjininih refleksija o domaćoj književnoj tradiciji zacijelo je bio pokušaj da se uspostavi dubrovački književni kanon i sudjeluje u oblikovanju zasebnoga dubrovačkoga kulturnog identiteta.

Ključne riječi: Dinko Ranjina, dubrovačka renesansna književnost, platonizam, metalirika, protokritika, Džore Držić, Šiško Menčetić

Ponešto specifična tema ovoga rada podrazumijeva stanovito prilagođavanje temi skupa o publici i kritici te zbog toga iziskuje nekoliko kraćih uvodnih objašnjenja. Razmatrat ću, naime, probleme koji pripadaju proučavanju ranonovovjekovne književnosti, i to njezinih ranijih faza. Ovogodišnjem bi pak skupu vjerojatno bila primjerenija građa iz novijih vremena, iz takva kulturnoga konteksta u kojem, naposljetku, književna kritika u suvremenome smislu i nastaje, odnosno građa iz takve književne kulture koja je nešto bolje istražena i dokumentirana, osobito što se publike i recepcije djela tiče. U svome radu pokušat ću prikazati poglede na književnost poznatoga dubrovačkoga renesansnog pjesnika iz druge polovice 16. stoljeća Dinka Ranjine (1536. – 1607.). Pritom će biti nužno, i radi toga iznosim ove uvodne napomene, da se književna kritika shvati nešto šire nego što je uobičajeno, nešto fleksibilnije, tako da obuhvati poetološka promišljanja ranonovovjekovnih autora, njihove poglede na prirodu književnosti te naročito njihova razmišljanja, ma koliko kratka i uopćena bila, o vrijednosti pojedinih književnih djela ili opusa. Očito je, dakle, da će zapravo biti riječi o svojevrsnoj prototeoriji i protokritici.

Dinko Ranjina je 1563. u Firenci objavio *Pjesni razlike*, najopsežniju tiskanu zbirku lirskih pjesama u starijoj hrvatskoj književnosti. Ta knjiga sadržava čak 450 pjesama, od čega je 441 autorova. Nakon što je objavio *Pjesni razlike* i vratio se iz Italije u Dubrovnik, Ranjina se, po svemu sudeći, više nije ozbiljno bavio književnim radom. Više od dviju trećina njegove

pozamašne knjige ispunjava ljubavna lirika, dok ostatak čine druge lirske vrste kao što su poslanice, satirične, religiozne, didaktične, nadgrobnne ili refleksivne pjesme, a našao bi se i poneki tekst koji nije lirska pjesma, poput ekloge. Ranjina je najveći inovator i eksperimentator u hrvatskoj lirici 16. stoljeća, pri čemu velik dio njegovih inovacija nastaje pod utjecajem zbivanja u talijanskoj lirici onoga doba, odnosno predstavlja njihovo vješto prilagođavanje u domaćoj književnoj kulturi. Ti su eksperimenti, doduše, ostali bez izrazitijeg odjeka u dubrovačkoj književnosti Ranjinina vremena, ali zato se neki od njih smatraju najvažnijim anticipacijama koječega što će se događati u dubrovačkoj književnosti 17. stoljeća. Ovdje nije mjesto da se o tome detaljnije govori, samo bih dodao da se spomenute Ranjinine inovacije odvijaju na četirima razinama: tematskoj, stilskoj, metričkoj i na razini pjesničkoga idioma.¹ Prethodnikom i anticipatorom baroknih pjesnika ponajviše ga čini izražena manira dosjetke; u njega ima mnogo pjesama utemeljenih na dosjetki, bilo da se ona zasniva na neočekivanoj poenti ili efektom, gdjekad i paralogičnom načinu argumentacije, bilo da se zasniva na stilskoj artifičijelnosti, odnosno na retoričkim figurama i njihovom gomilanju. Što se pak koncepcije ljubavnoga odnosa tiče, *Pjesni razlike* poetički su prilično heterogena zbirka. U njoj ima mnogo petrarkističkih i neoplatoničkih tekstova, zatim podosta hedonističkih pjesama u kojima kazivač uživa u nekom obliku ženske naklonosti, pojavljuje se i pastoralna ljubavna lirika, pa baladeskne pjesme s neutralnim pripovjedačem, čak i tekstovi koji su mizoginijski ili izrazito kritični prema ženinim negativnim osobinama. Zbog toga je Ranjinino pjesništvo izvrstan primjer za

---

¹ Kao okvirna mogla bi im se pridodati i konceptualna razina, u smislu načina na koji se razmišlja o onim elementima književnoga teksta kojima se u najvećoj mjeri povjerava odgovornost za njegov estetski učinak. Za pregled osnovnih svojstava Ranjinine lirike, kao i za kratak osvrt na najvažniju stariju literaturu o njoj, vidi moju knjigu *Ljubavi razlike. Tekstualni subjekt u hrvatskoj ljubavnoj lirici 15. i 16. stoljeća*, Zagreb 2012., poglavlje o Ranjini na str. 249-269. Za istu svrhu može poslužiti i moj članak o Ranjini u *Hrvatskoj književnoj enciklopediji*, sv. 3, Zagreb, 2011., str. 535 i 536.

to koliko je promašeno cijelu renesansnu ljubavnu liriku nazivati samo petrarkističkom, što se uvriježilo u struci i nažalost se i dalje nerijetko čini, osobito u nas.

Ranjina je poznat po još nečemu – po učestalo komentiranju književnoga stvaranja. Naši stariji pisci, kao što je poznato, nisu pisali poetičke traktate na hrvatskom jeziku. Svoja shvaćanja o prirodi književnoga posla, kako svoga tako i općenito, na narodnom su jeziku zapisivali u rijetkim prilikama, obično u kraćim proznim tekstovima što se najčešće nalaze pred njihovim djelima kao posvete ili predgovori. I u njihovim književnim tekstovima ima različitih metaliterarnih iskaza, između ostaloga i tvrdnji o tuđim književnim djelima, koje su najčešće, ali ne i uvijek, prigodne ili konvencionalno pohvalne. U Ranjine ima razmjerno mnogo metalirike, pa i poetološke lirike, u kojoj autor komentira različite oblike književnoga djelovanja, a tu je i poznata prozna posveta njegove knjige, upućena Mihu Menčetiću, koja sadržava važne poetološke iskaze, od kojih su najpoznatiji oni u kojima se Ranjina određuje prema vlastitoj književnoj tradiciji, progovara o njezinim počecima i opravdava odluku o pisanju na narodnom jeziku pozivanjem na primjer Džore Držića i Šišmunda Menčetića. U Ranjinim se pjesmama mogu pronaći različiti općeniti komentari o stanju u dubrovačkoj književnosti, a pojavljuju se i otvoreni programatski iskazi – vjerojatno su najpoznatiji oni iz pjesme *Jednomu ki ništo ne učini, a tuđe sve huli* (br. 107) u kojima se izriječkom odbacuju deminutivi i metafore folklornoga porijekla karakteristični za najstarije dubrovačke pjesnike te se očituje svijest o tome da se književnost neprestano razvija, da neki književni postupci zastarijevaju i bivaju zamijenjeni novijima: »U ova vremena, moj hudi tamniče, / druga sad imena naše pjesni diče, / jer jak lis u cvitju tač nijedna na svit saj / u jednomu bitju ne trpi običaj. / Također i riči kime se jur njekad / stara svijes diči u scijeni nisu sad. / I ove sad, ke veće jesu, znaj, scijenjene, / s vremenom bit neće od družih primljene« (stihovi 9-16). Ranjina, također, u desetak polemičkih pjesama prilično oštrim tonom, iako istovremeno općenito i bez

potankosti, odgovara na prigovore nekih anonimnih zavidnika i kritičara njegova pjesništva. Budući da ti sastavci ne sadržavaju konkretne podatke o književnim sporovima i protivnicima na koje upozoravaju, a obiluju općim mjestima iz tradicije literarne satire, čini se da svoj postanak prije svega duguju literarnim poticajima, a tuđa književna kritika na koju se u njima odgovara prije se doima kao fiktivna ili zamišljena nego kao stvarna.² Ranjina se ktomu volio dopisivati u stihovima s drugim književnicima, prije svega s vlastitim sugrađanima. Pjesničke su poslanice u renesansi često bile implicitna ili eksplicitna metalirika, pa je tako i u Ranjininu slučaju; dovoljno je, primjerice, pogledati poslanice što ih je uputio Franu Lukareviću i Maroju Mažibradiću (br. 151 i 154) u kojima se tematiziraju sama poslanička komunikacija, pjesnička besmrtnost i literarna slava (tako Mažibradiću poručuje: »Bogatac mnogo je bil' kih se sad meu naju / spomena sva zgubil' ter se već ne znaju, / a vik će hvaljena bit, ino ne more, / meu nami spomena od Šiška i Džore, / er stvari kamene sve na svit lipsaju, / a samo spomene od mudrih ostaju«, stihovi 7-12). Očito je iz svega izrečenoga koliko je Dinko Ranjina bio sklon da u književnim tekstovima govori o književnosti samoj. Jedini, međutim, autori čijim se opusima opsežnije posvećuje Džore su Držić i Šiško Menčetić. U slučaju dvojice znamenitih prethodnika na nekoliko je mjesta ostavio pohvalu i ocjenu njihova književnoga rada, i na jedno bih se od tih mjesta htio posebno osvrnuti. Riječ je o dvama ciklusima nadgrobnih pjesama koji se nalaze otprilike na sredini Ranjinine knjige i koji su relativno nepoznati

---

² Iz njih se, tako, ništa pobliže ne može doznati o tome kako »zavidnik nje koji sve huli« Ranjinina književna djela (br. 171), kao ni tko bi taj zavidnik mogao biti (tvrdi se, zapravo, da ih je više). Samo se u već spomenutoj pjesmi br. 107 razaznaje da su se tobožnji prigovori odnosili na odbacivanje pjesničkoga idioma starijih lirika, iako su ti prigovori mogli biti inscenirani kako bi poslužili kao podloga na kojoj će autor lakše istaknuti inovativnost svojega pjesničkog jezika. O tim Ranjininim pjesmama usp. knjigu Lahorke Plejić Poje *Zaman će svaki trud. Ranonovovjekovna satira na hrvatskom jeziku u Dubrovniku*, Zagreb, 2012., osobito poglavlje o literarnoj satiri na str. 104-111.

(br. 162-170, prvih šest pjesama posvećeno je Šišku Menčetiću, ostale tri Džori Držiću). Ti ciklusi obiluju konvencionalnim pohvalama, ali ima u njima i drukčijih iskaza koji jasno svjedoče da je Ranjina jako dobro shvaćao razliku između Menčetićeva i Držićeva opusa i njihovih lirskih poetika. Rekao bih da se tu, na primjeru takvih karakterizacija i ocjena, može govoriti o svojevrsnoj protokritici. Prije nego što se posvetimo tim dvama ciklusima pjesama, ipak bi u nekoliko rečenica valjalo razmotriti Ranjininu proznu posvetu, u kojoj Šiško i Džore također igraju veoma važnu ulogu.

U tome poznatom tekstu Ranjina najprije iznosi odluju obranu pjesništva, s katalogom primjera za pjesničku slavu i društvenu korist što je pjesništvo može priskrbiti. Ti su primjeri većim dijelom preuzeti iz antike, ali ima ih nekoliko i iz Biblije. Navođenje primjera nadopunjava se općenitim tvrdnjama o prirodi i ugledu pjesništva, iskazima o njegovu porijeklu i drevnosti te se mjestimice potkrepljuje kratkim citatima iz pjesničkih djela, od kojih tri potječu iz ljubavnih pjesama Šiška Menčetića i Džore Držića. Da bi te citate prilagodio svrsi svoje argumentacije, Ranjina ih instrumentalizira, iskrivljuje im smisao, interpretirajući ih neovisno o značenju što su ga imali u kontekstu u kojemu su nastali, odnosno u izvornim, cjelovitim tekstovima iz kojih ih je preuzeo. U završnom dijelu posvete autor pohvaljuje odluku prvih dubrovačkih pjesnika da pišu na svom, slavenskom jeziku i preporučuje slijeđenje te odluke. Menčetića i Držića pritom slavi kao utemeljitelje domaće književnosti i u poznatoj ih formulaciji naziva »prva svitlos našega jezika«. O samom sadržaju Ranjinine posvete ne bih ovdje duljio, o njoj se u posljednje vrijeme čak i nešto više pisalo, pa ne bih htio ponavljati ono što je dobro poznato.³ Samo bih

---

³ Usp. što se o tome kaže (doduše, uz podosta pretjerivanja i netočnosti, kao i obično u toga autora) u Slobodan P. Novak, *Povijest hrvatske književnosti. Od humanističkih početaka do Kašićeve ilirske gramatike 1604.*, Zagreb, 1997., na str. 494-497; osobito opsežno o sadržaju Ranjinine posvete piše Pavao Pavličić u radu »Prva svitlos«, *Skrivena teorija*, Zagreb, 2006., str. 107-127. Vidi i predgovor

ukratko izdvojio nekoliko novih pogleda, nekoliko točaka u kojima se ne slažem s onim što se isticalo u dosadašnjim razmatranjima Ranjinina predgovora.

Ta posveta je djelomice prijevod rasprave Bernarda Tassa (oca poznatijega Torquata) *Ragionamento della poesia*. Nakon što je Tasso stariji svoju raspravu najprije 1560. u Veneciji izložio usmeno, kao predavanje, u istom ju je gradu 1562. i objavio. Da je Ranjina sastavljajući posvetu prevodio upravo iz Tassove rasprave, otkrio je Josip Torbarina u poznatoj knjizi o talijanskim utjecajima na pjesnike Dubrovačke Republike, strogo proglasivši Ranjinu zbog toga prijevoda običnim plagijatorom i kradljivcem.⁴ Nakon Torbarinina otkrića, svi su bez provjeravanja ponavljali da je Ranjinina posveta tek nepriznati prijevod ili običan plagijat. Nije, međutim, točno da je ona u cijelosti prijevod spomenute Tassove rasprave. Ako se pažljivo pregledaju i usporede dva teksta, niti je cijeli Tassov tekst preveden u Ranjine niti je cijela Ranjinina posveta prijevod iz Tassa, količinski ona je to samo četvrtinom svoga sadržaja. Iz Tassove rasprave prevedeno je pak svega nekoliko odlomaka, koji zajedno čine tek njezin mali dio. Ranjina, dakako, nije prevodio Tassa u onim dijelovima svoga teksta koji se tiču Dubrovnika, Menčetića i Držića, ali ni u uvodnoj eruditnoj obrani pjesništva nisu svi primjeri preuzeti od Tassa (npr. priča o Aleksandru Velikom i Pindaru, Euripidu i kralju »od Mačedonije«, Domicijanu i Staciju, o Stesihoru i mnoge druge). Vjerojatno je i za te ostale primjere Ranjina koristio kakav predložak, neki kompendij o antičkoj kulturi, možda i nekoliko njih. Ipak, to nije moralo biti nužno za svaki od

---

Zlate Bojović u izdanju Динко Рањина, *Песме*, приредила З. Бојовић, Београд, 1996., стр. 7-67 [25-27].

⁴ Usp. J. Torbarina, *Italian Influence on the Poets of the Ragusan Republic*, London, 1931., стр. 181-184. Bernardo Tasso i inače je bio važan za Dinka Ranjinu; dubrovački je lirik, po svemu sudeći, upravo u njegovu pjesništvu pronašao poticaje za dio svojih reformatorskih zahvata. O Tassovu utjecaju na Ranjininu liriku Torbarina piše na str. 177-181 i 186-195, ne pokazujući ni u toj prilici previše razumijevanja za narav poetičkih normi u okviru kojih su oba pjesnika stvarala.

primjera, jer radi se o znanjima koja su u to doba bila raširena i obrazovan ih je pojedinac mogao steći još u školskim ili sveučilišnim klupama, a neka od njih, poput priča o biblijskim likovima, bila su gotovo opće kulturno dobro. Da je Ranjina pišući posvetu pred sobom imao najmanje još jedan predložak osim Tassove rasprave, upućuje dio teksta o Opijanu. Riječ je o grčkom pjesniku iz drugoga stoljeća, autoru didaktičnog spjeva o ribama i ribolovu *Halieutiká*, popularnoga u renesansi. O Opijanu se govori u prvom dijelu teksta, u sklopu početnog nabranja antičkih pjesnika koji su se proslavili svojim književnim djelima. Na tome mjestu Ranjina ujedno prvi put u posveti navodi stihove:

Opijano spjevalac ki, kako hoće mnozi rijeti, stojeći na našem otoku od Mljeta učini pjesni od riba morskijeh, koje pokloni Antoniju, sinu česara Severa rimskoga i ima uzdarje od njega zlat pjenez po svaki oranj pjesni, i njegovi građani, hoteć ga počtiti, od svitla mramora priliku njegovu srid grada staviše s tjezijem pismom odzgora:

*Ja jesam Opijano svim slatki spjevalac,
koga smrt zavidna prije reda umori,
a da mi dilji rok smrt živit dadiše,
nijedan mi umrli ne bi vik takmen bil.*

Opijanovo djelo sačuvalo se u mnogim rukopisima, a prvi je put objavljeno tiskom već 1478., u stihovanu prijevodu na latinski čiji je autor Lorenzo Lippi, malo poznat firentinski humanist s kraja kvatročenta. Do kraja 16. stoljeća spjev je objavljen još nekoliko puta, u nekim izdanjima i dvojezično, grčko-latinski, kakvo je, primjerice, izdanje koje je 1517. u Veneciji nastalo u tiskari Alda Manuzia. U većini rukopisa i u svim ranim izdanjima Opijanovu djelu prethodi kratak prozni životopis autora, *Vita Oppiani*. Nastao je još u antici, ne zna se tko mu je autor, a na latinski ga je s grčkoga preveo također Lippi. U životopisu se, uz mnoge druge pojedinosti, pojavljuju svi podaci koje o Opijanu navodi Ranjina, pa tako i onaj o našem Mljetu (»in Miletum Adriatici maris insulam«), na koji

je pjesnika i njegova oca navodno prognao rimski car Septimije Sever. Sve tvrdnje što ih Ranjina iznosi u svojoj kratkoj priči o Opijanu vrlo su slične, gotovo identične odgovarajućim iskazima u *Viti*, pa ne bi smjelo biti velike sumnje u to da su preuzete iz antičkoga životopisa. Na njegovu se kraju donosi i stihovani natpis s Opijanova spomenika, sastavljen od pet heksametara, koji je Ranjina u prevođenju nešto skratio, ali mu je ipak vjerno prenio smisao:

*Oppianus uatum decus immortale fuissem,
Inuida ni gelidum rapuisset parca sub orcum
Me iuuenem placidae clarum splendore camoenae,
Ni liuor longae uiolasset tempora uitae,
Non mihi laude parem quemquam terra alma tulisset.*⁵

Ranjina je epitaf gotovo sigurno preveo s latinskoga, jer grčkim, prema svemu što znamo, nije dovoljno dobro vladao, a talijanski prijevod Opijanove biografije u njegovo vrijeme još nije postojao, barem ne u tiskanom obliku. Naravno, trebalo bi uzeti u obzir mogućnost da je pričicu o Opijanu sa stihovanim natpisom preveo iz nekoga kompendija o antičkim pjesnicima, u koji je mogla dospjeti kao odlomak prezet iz *Vite*. Iako prevođenje latinskih stihova svjedoči da je imao konkretan tekstualni predložak, bez

---

⁵ Epitaf sam preuzeo iz aldinskoga izdanja iz 1517. Pri tome sam osuvremenio grafiju i razriješio abrevijacije, ali nisam dirao interpunkciju ni općenito pravopis. Iz bogate literature o Opijanu vidi osnovno u Rudolf Keydell, »Oppianos«, u: *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumwissenschaft*, sv. 35, Stuttgart, 1939., stupci 698-708, B. Effe, *Dichtung und Lehre. Untersuchungen zur Typologie des antiken Lehrgedichts*, München, 1977., osobito str. 137-154, zatim predgovor Fritza Fajena u izdanju Oppianus, *Haliutica/Oppian, Der Fischfang*, prir. F. Fajen, Stuttgart-Leipzig 1999., str. VII-XVI, kao i Fritz Fajen, »Oppianus Ciliciensis 1930-1999«, *Lustrum*, 41 (1999), str. 75-104. O Opijanovu životopisu, u kojem su se, inače, već u Bizantu pomiješali podaci o dvama književnicima, našem Opijanu iz kilikijskog Anazarba i drugom, kasnijem Opijanu iz sirijske Apameje, vidjeti detaljnije u P. Hamblenne, »La légende d'Oppien«, *L'Antiquité Classique*, 37 (1968), str. 589-619.

obzira na to je li mu izvorom bila sama *Vita Oppiani* ili kakav priručnik koji nam danas nije poznat, čini se da je Ranjina priču o Opijanuu pokušao prikazati kao rašireno, opće znanje, umećući na početku rečenice »kako hoće mnogi rijeti«. To se mjesto, doduše, može shvatiti i tako da se isključivo odnosi na tvrdnju o pjesnikovu boravku na »našem otoku od Mljeta«, i to u funkciji njezina posebnoga isticanja ili pak oprezna ograđivanja od nje, jer je nastala brkanjem Mljeta i Malte. Izgleda, dakle, da je Ranjina posvetu napisao kompilirajući i prevodeći građu iz više izvora – i tu je bio eklektičan, kao u svojoj ljubavnoj lirici. Opijan je zbog navodnoga prognanstva na Mljetu o kojemu se govori u njegovu životopisu bio popularan i u kasnijih dubrovačkih pisaca, pa ga tako spominje Junije Palmotić u *Pavlimiru* (osmi prizor trećeg čina, razgovor Pavlimira i Krstimira), Ignjat Đurđević u raspravi o brodolomu svetoga Pavla, a nalazimo ga i u *Kraljevstvu Slavena* Mavra Orbinija, u dijelu koji je posvećen Dubrovniku i opisivanju njegove bliže okolice.⁶

---

⁶ Za latinskim prijevodom Opijanova djela posezao je Jakov Bunić u epu *De raptu Cerberi*, vidi o tome Darko Novaković, »Bunićeva *Otmica Kerbera* – podrijetlo priče, podrijetlo alegorije«, *Dani Hvarškoga kazališta XVII. Hrvatski humanizam – Dubrovnik i dalmatinske komune*, Split, 1991., str. 81-106 [88 i 104]. *Halieutiká* se također pojavljuje na popisu knjiga iz biblioteke Marka Marulića, usp. Bratislav Lučin, »*Studia humanitatis* u Marulićevoj knjižnici«, u: *Colloquia Maruliana VI*, ur. B. Lučin i M. Tomasović, Split, 1997., str. 169-203 [191 i 192]. Sudeći prema obliku u kojemu se spjev navodi na tome popisu (*Opianus poeta De natura piscium*), Marulić je vjerojatno posjedovao firentinsko izdanje iz 1515. Zanimljivo je da Ranjina epitaf prevodi četirima dubrovačkim dvanaestercima koji su posve oslobođeni rime, ali su i dalje ternarno frazirani, dakle zadržali su strogu, četverodijelnu strukturu u kojoj se polustihovi od šest slogova dodatno dijele na trosložne članke. Iako je bio izrazito sklon metričkim eksperimentima, na tako radikalnan korak nijednom se nije odlučio u samoj zbirci, u kojoj je dvanaesterac u više od stotinu pjesama oslobodio unutrašnje rime, ali nikada i vanjske. Kasnije će dvanaesterac bez rime upotrijebiti Dominko Zlatarić prevodeći *Amintu* Torquata Tassa. Moguće je da Ranjina, prevodeći u posveti Opijanov epitaf, nije bio samo prvi pjesnik u našoj starijoj književnosti koji je primijenio takav dvanaesterac, u potpunosti oslobođen rime, već i prvi autor koji ga je doživio kao

Kao drugo, metodološki je i hermeneutički nedopustivo, kao što su to neki činili nakon Torbarine, razmišljati o Ranjininoj posveti tako da se uopće ne uzme u obzir talijanski predložak Bernarda Tassa.⁷ Ta se dva teksta jednostavno moraju promatrati u teorijskom kontekstu u kojem su nastali, osobito Tassov, a Ranjinina se posveta također mora promatrati s obzirom na odnose koje uspostavlja s Tassovom raspravom, tj. s obzirom na prenamjene kojima podvrgava dijelove talijanskoga predloška. Sasvim kratko rečeno: Ranjina instrumentalizira platonizam Tassove rasprave, iskorištava ga u vlastite svrhe. On je, u osnovi, od Tassa preuzeo samo obranu pjesništva, i to jedan njezin dio, dok u talijanskoga autora ima i koječega drugog. U Tassa se tako pojavljuju, između ostaloga, i opsežna razmatranja o podjeli i vrstama pjesništva, komentari različitih stavova iz Aristotelove *Poetike* i Horacijeva *Pjesničkog umijeća* (*Ars poetica*), zatim pretpostavke o porijeklu i mjestu nastanka pjesništva, razmišljanja o odnosu poezije prema ostalim umjetnostima i područjima znanja. Čini se da je preuzeta tema, obrana pjesništva općenito – inače vrlo česta u talijanskim traktatima sa sredine 16. stoljeća, u kojima se u pravilu pojavljuje kao odgovor na Platonovu kritiku pjesnika i kao pokušaj da se pjesnici obrane od izгона iz Platonove države – Ranjini trebala kao uvod u obranu pjesništva na narodnom jeziku, kao svojevrsna ispomoć u njezinu što uvjerljivijem artikuliranju. U Ranjininu predgovoru ne dotiču se mnogi

---

domaći metrički ekvivalent dugome nerimovanome metru na stranom jeziku, što je u ovom slučaju bio latinski heksametar, a može biti, kao u Tassovu *Aminti*, i talijanski *endecasillabo*.

⁷ Usp. za takav postupak spomenuti rad Pavla Pavličića ili Rafo Bogišić, »Jedna posveta Dinka Ranjine«, *Riječ književna stoljećima*, Zagreb, 1982., str. 95-101. Desetljećima nitko nije smatrao potrebnim da provjeri Torbarinine tvrdnje o ekstenzivnosti Ranjinina prevođenja iz Tassove rasprave, ali mnogi su književni povjesničari barem uvažavali činjenicu da je Ranjinina posveta u stanovitoj mjeri ovisna o identificiranome talijanskom predlošku. Interpretacije koje o toj važnoj činjenici ne vode dovoljno računa, ili je potpuno zanemaruju, iz temelja su nepouz-dane i teško mogu biti valjane.

drugi važni problemi onodobnoga platonizma, svi prisutni u Tassa; ne spominje se, primjerice, sâmo Platonovo protjerivanje pjesnika iz države ili problem imitacije. Što se pak tiče još jedne od središnjih platoničkih tema, božanskoga nadahnuća (*furore divino*), Ranjina joj posvećuje dvije rečenice, odmah nakon zadnjeg dijela posvete koji je preveden iz Tassa.⁸ Upravo se toj temi zatim prilagođavaju dva kratka citata iz Menčetićevih ljubavnih pjesama, koji u izvornom kontekstu, u Šiška, nemaju ništa s Platonovim božanskim nadahnućem. Platonička je pozicija prema književnosti u renesansi vrlo fluidna, ona ne polazi od jednoga dokumenta, kako je to u Aristotelovu i Horacijevu slučaju, već se oslanja na mrežu tvrdnji i stavova, nerijetko međusobno proturječnih, koji su preuzeti iz različitih Platonovih djela. Platonički traktati često se približavaju neplatoničkim pozicijama, u njima se zastupaju i Horacijevi i Aristotelovi stavovi, osobito u vezi s problemom imitacije. Dodajmo svemu i da se obrana i pohvala pjesništva u talijanskome 16. stoljeću, osim u platoničkim raspravama, koje su, dakle, same uglavnom eklektične, pojavljuje i u komentarima uz Horacija, i postat će nam jasno, na temelju svega što je maločas rečeno, kako se iz činjenice da je Ranjina za svoje svrhe preuzeo dijelove Tassove platoničke rasprave ne bi smjelo ništa zaključivati o nekakvu Ranjininome iskrenom ili dubokom platonizmu, što se ponekad može pročitati.⁹ Obrana pjesništva

---

⁸ Pozivajući se već prethodno na Platona, Ranjina tu kaže: »Na drugom mjestu, razmišljajući što je pjesan, reče: pjesan je dar boži, nigda spjevaoci pjesni ne mogu činiti što godi duh boži pamet njih ne nadahne. Nijesu po trudu i rabu svakdanjem spjevaoci, nu božjom iskrom tegnuti svoje pjesni vrijedne i časne spjevaju i nigda pjet ne mogu što nijesu božjom kriposti ganuti, govoreći stvari ne koje oni umiju, neg koje im duh boži nariče.« Torbarina te rečenice nije smatrao ovisnima o Tassu, ali one bi mogle biti parafraze odgovarajućih tvrdnji na str. 10 verso i 13 recto Tassove rasprave. Kako su to opća platonička mjesta, teško je biti siguran. Vjerojatno nisu preuzeta izravno od Platona, s obzirom na to da baš sve Platonove stavove na koje se prije toga poziva Ranjina preuzima od Tassa.

⁹ Spoznaje o platonizmu u renesansnim traktatima i o njihovoj eklektičnosti ponajviše zahvaljujem kapitalnu djelu Bernarda Weinberga *A History of Literary Criticism in the Italian Renaissance*, 2 sveska, Chicago ²1974., osobito sljedećim

bila je toliko uobičajena u platoničkim i ostalim traktatima kroz 16. stoljeće da se može smatrati konvencionalnom temom ili postupkom. Poduzimali su je još i rani humanisti, pa je tako nalazimo u Boccacciovu poznatome i opsežnome kompendiju *Genealogie deorum gentilium libri (Rodoslovlje poganskih bogova)*, gdje se u njoj već pojavljuju neki primjeri i priče o antičkim autorima koji će se kasnije naći i u Bernarda Tassa i u našega Ranjine (ali nema spominjanog Opijana ni Mljeta). I Francesco Petrarca se bavio obranom pjesništva, primjerice u spisu *Invective contra medicum*, kao i nešto kasnije Coluccio Salutati (*De laboribus Herculis*). Prigovori od kojih je pjesništvo neprestano valjalo braniti pritom su bili dvojaki – kršćanski, srednjovjekovnog porijekla, i antički, Platonovi. Za renesansne platoničare važniji su bili posljednji, ali i dalje se javljaju reakcije i na prve, pa se onda, da bi se pjesništvo obranilo, navode primjeri svetih ljudi kršćanstva koji su se njime bavili. Ranjinin, dakle, od Tassa preuzet i selektivni platonizam po svoj je prilici ponajprije dio eruditne poze i, dakako, dio opisane elaborirane argumentacije koja za cilj ima opravdavanje pisanja na narodnom jeziku. Pogotovo se pak iz Ranjinine ljubavne lirike, ako se o njoj išta zna, ne bi smjelo s pouzdanjem zaključivati nešto o platonizmu kao o pjesnikovoj temeljnoj ili prevladavajućoj orijentaciji.

Posvetimo se sada dvama spomenutim ciklusima pjesama. Riječ je o devet kraćih tekstova, prvih šest posvećeno je Menčetiću, a ostala tri Držiću.¹⁰ Pokušavajući uspostaviti domaći književni kanon, Ranjina tu odaje počast dvojici znamenitih prethodnika. Prema naslovima nad pjesmama to bi trebala biti nadgroblja, odnosno epitafi, ali nisu svi tekstovi

---

poglavljima iz prvoga sveska – »Platonism: I. The Defence of Poetry«, str. 250-296 i »Platonism: II. The Triumph of Christianity«, str. 297-348.

¹⁰ Pjesme se u cijelosti donose u prilogu studije, nanovo pročitane iz primjerka Ranjinine knjige koji se nalazi u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, signatura R II C-8°-75. I svi ostali citati iz Ranjininih tekstova nanovo su za ovu priliku pročitani iz firentinske zbirke. Numeracija pjesama preuzeta je iz izdanja koje je 1891. u ediciji *Stari pisci hrvatski* priredio M. Valjavac.

na takav način realizirani. U nekima se lirski subjekt, uvijek u prvom licu jednine, na takav način izražava da je jasno kako se ne pokušava simulirati nadgrobni natpis. Ovdje ću pjesmama iz tih dvaju ciklusa pristupiti prije svega kao pokušaju da se vrednuje i ocijeni tuđe književno djelo, izdvojiti ću u njima one pojmove i postupke koji bi se mogli smatrati sredstvima razlikovanja dvaju opusa. U pjesmama se iznose uopćene i najčešće prigodno pohvalne ocjene dvaju opusa i dviju ličnosti, ali se mjestimice iznose i svojevrsne stilističke i vrstovne karakterizacije na temelju kojih postaje jasno da je Ranjina bio dobro svjestan razlika među dvjema lirskim poetikama. Prije Dinka Ranjine, ili otprilike u to vrijeme, na hrvatskom jeziku postoji samo jedan kratki pregled dubrovačke književne povijesti, u prvom prologu *Tirene* Marina Držića, ali on je zapravo isključivo pohvalnički, u njemu nema pokušaja da se poetički razlikuju pojedini opusi, samo se navode i kratko pohvaljuju najvažniji književnici: u sklopu proslavljanja dubrovačke književne republike spominju se Šiško Menčetić, Džore Držić i Mavro Vetranović, a Držić još kroz usta rustikalnih pastira Obrada i Vučete opsežno hvali samoga sebe.

Od spomenutih devet pjesama, šest su pseudosoneti ili grafički soneti, što znači da imaju 14 redaka grafički organiziranih kao u sonetu, ali nemaju sonetnu shemu rimovanja. Ostale tri pjesme razvijaju se kroz uobičajeno nizanje distiha s dvostruko rimovanim dvanaesticima, bez strofičke organizacije. U prvoj pjesmi iz Menčetićeva ciklusa lirski je subjekt djevojka, što je neobično, i jedini je takav primjer u dvama ciklusima. Razlog za dodjeljivanje ženskog identiteta kazivaču zacijelo je povezan s neortodoksnošću Šiškovlje ljubavne lirike, odnosno s mnoštvom gospoja i ljubavnih odnosa što se u njoj pojavljuju, kao i različitih ženskih imena što defiliraju kroz Menčetićeve akrostihove. Također, na kraju prve pjesme djevojka koja tuguje za pjesnikom priželjkuje Šiškovlje duši da se u raj spoji s njegovom vilom a ne s bogom, kako bi se moglo očekivati u nadgrobnoj pjesmi («Užival' duša t' raj u društvu tvoje vil, / a zemlja na svit saj laka ti kostem bil'«, stihovi 13 i 14). I uopće, Menčetić se u tih šest

pjesama povezuje s vilama, sa »željom ljuvenom« i »ljuvenim plamenom« koji obuzima muškarca, a ne toliko sa samom ljubavlju kao fenomenom ili kozmičkom silom, što opet jasno korespondira s izraženom hedonističkom crtom njegove ljubavne lirike. Menčetićeve se pjesme nadalje nazivaju mudrima (»ar pisma ljuvena tač mudra ostavi / da će vik spomena živjet mu u slavi«, druga pjesma ciklusa, stihovi 13 i 14), on razumnim, konvencionalno se inzistira na trajnosti njegove slave i pohvaljuje se njegova odluka da zanemari materijalno i da se okrene humanističkome idealu – svijetu duha i književne besmrtnosti (st. 7-12):

*On svomu hotinju ne postavi platu
u dragu kamenju, u srebru ni zlatu,
negoli u tu stvar prem sasma čestitu
ka sginut nikadar ne može na svitu.
I zasve er susta smrtni ga zli poraz,
u sto mudrih usta sad žive njegov glas,*

U trećoj pjesmi ciklusa naglašava se da je pjevao i religioznu liriku (»Od boga ni sad već aliti od vila / da umi čas itko reć u pjenja taj mila«, stihovi 9 i 10), što je sasvim točno i pokazuje temeljito poznavanje opusa, jer je Šiško ostavio ciklus od 11 pjesama *Pjesni o Isusu*, svojevrsnu meditaciju o Kristovoj mucij na križu. Govori se nadalje o »znanju svakome« (četvrti tekst ciklusa, stih 10), čime kao da se implicira Menčetićeva produktivnost, tj. brojnost njegovih pjesama, kojih je više od 500. Što se Držića tiče, o njemu ima upola manje pjesama, ali u njima je puno više protokritičkih karakterizacija, što upućuje na to da je Ranjina htio podcrtati žanrovsku raznolikost Držićeva opusa, pa čak i njegovu veću kvalitetu. U Menčetićevu je ciklusu više konvencionalnih, općenitih pohvala, topike epitafa i uobičajenih slika za nadgrobnice, a manje protokritike. Spominje se tako Držićev slatki »jezik«, »umjetno« pisanje i »lipos pisma« (sve u prvoj pjesmi ciklusa), a u drugom tekstu »spravno i hitro« stvaranje pjesama (»Ovdi leži Džore pjesnivac razumni, / ki pjesni tač spravno i hitro satvori«, stihovi 12 i

13). Sve su to svojevrsne stilističke karakterizacije, pohvale dotjeranosti pjesničkoga izraza, atributi što se pridaju kakvoći pisanja kakvih nema u šest pjesama posvećenih Menčetiću. U drugoj pjesmi Držićeva ciklusa autor se poigrava sličnošću između svoga prezimena i pridjeva *ranjen*, čime se ludički sugerira identifikacija lirskoga subjekta s autorom, ali se ujedno priziva i dodatni literarni kontekst, jer se kazivač pastoralno stilizira nazivljući se ranjenim pastirom. Ovako se lirski subjekt obraća pokojnom pjesniku na grobu (stihovi 1-4):

*O spjevče hrabreni, koga svijet sad slavi,
ja pastir ranjeni žestokom ljubavi
na grobni tvoj kami za slavno tve bitje
punima rukami prosipam sve cvitje.*

Ničega sličnog nema u Menčetićevu ciklusu, gdje lirski subjekt, kao što smo vidjeli, eventualno može postati djevojkom. U istoj se, drugoj pjesmi, i u skladu s opisanom stilizacijom, spominju još lovor, mirisi i vonji, što su sve pastoralni motivi, a i urezivanje poruke u koru stabla lovora pastoralni je topos (stihovi 5-10):

*Još nošu t' mirise s vonjima čudnima,
er tebi prosi se taka čas i prima,
i ovi lovor mlad sađu sad kraj rike
neka ti čini hlad nad grobom u vike,
i slovo po slovo u nj pišu pak za tim
me novo pismo ovo, neka je znano svim,*

Ranjina je inače u desetak pjesama svoje zbirke uveo pastoralnu ljubavnu liriku u dubrovačku književnost na hrvatskom jeziku. Riječ je lirskoj vrsti osobito popularnoj u talijanskoj književnosti sa sredine 16. stoljeća. U pastoralnim ljubavnim pjesmama protagonisti amoroznih događaja pastirice su i pastiri, a poprišta zbivanja otvoreni, arkadijski ambijenti. Za razliku od pjesama »na narodnu«, na koje bi ovakve kratke karakterizacije mogle

podsjetiti, ta lirski vrsta nastaje u okrilju visoke književne kulture i u krajnjoj je liniji antičkoga porijekla. Pastoralnu liriku pisao je i Ranjinin dubrovački suvremenik Sabo Bobaljević Glušac, ali samo na talijanskome. Takva pastoralna stilizacija i prizivanje modernoga literarnoga konteksta u drugoj pjesmi Držićeva ciklusa očit su pokušaj da se prikaz Džorina lika aktualizira modernim književnim signalom. Džore se samo jednom izrijetkom povezuje s vilama, i to gotovo usput (u prvoj pjesmi: »sad vile gizdave spjevalac ne imaju / da lijepe njih slave u pjesneh spjevaju«, stihovi 17 i 18), a inače se povezuje s ljubavlju samom, s Amorom ili personificiranom ljubavlju, što onda implicira i s kozmičkom silom, kojoj se, primjerice, kazivač obraća na početku posljednje pjesme («Ljubavi, dobro znaj er tvoja sva pala / jes s Džorom na svit saj slava, čas i hvala, / pod zemlju otide da već vik s tobom ni / oni ki tve slide slidil je sve svoje dni«). To sigurno nije slučajno i korespondira sa sklonošću Džorine ljubavne lirike prema fenomenologiji ljubavi. Očito je, dakle, da je nešto drugačiji doživljaj ljubavi u dvama nadgrobnim ciklusima u skladu s drukčijim temeljnim doživljajem ljubavi u obojice pjesnika. Uostalom, kada se Džore smješta u raj, za razliku od Šiška on kontemplira boga, a ne združuje se jednostavno sa svojom dragom: »Spjevalac er Džore ovd i sad leži, znaj, / ki pjesni sve tvore dobil je vječni raj, / gdi u pjesni prave kojih zrak svud siva / sve hvale i slave višnjega pripiva« (prva pjesma Držićeva ciklusa, stihovi 5-8). Zadnja pjesma u Držićevu ciklusu vrhunac je metalirskih, protokritičkih iskaza: u njoj se govori o znanju i pravom putu koji vodi k nebu, a koji su nam pokazivale Džorine pjesme («Znanje kim sve človik u pismu diči se, / u nikom veće vik pod nebom ne zri se. / U našu potrebu tko nam će skazat moć / pravi put ki k nebu vodi nas dan i noć?«, stihovi 5-8). Među malobrojnim autorima koji su pisali o ovim Ranjininim pjesmama neki su to mjesto razumjeli kao spominjanje Držićeve izgubljene religiozne lirike, što je vjerojatno pogrešno, jer tu se gotovo sigurno i dalje radi o njegovoj ljubavnoj lirici, koja je puna religiozne idealizacije žene, u kojoj se naglašava gospojina uloga posrednice između kršćanske onostranosti i

muškarca. Ni »vesele pjesni« za kojima se također žali u zadnjoj pjesmi (»Za našoj bolježni razgovor podati / tko nam će već pjesni vesele spjevati?«, stihovi 9 i 10) ne moraju predstavljati ništa izgubljeno, već vjerojatno označavaju scensku eklogu *Radmio i Ljubmir* i poslanicu Sladoju, obje otkrivene u dablinskom rukopisu Držićevih djela, jer ti tekstovi posjeduju izražene humoristične crte.¹¹ Dakle, u svim netom navedenim karakterizacijama i postupcima do izražaja dolaze odlike pojedinačnih poetika. Šiškova produktivnost, hedonistička, neortodoksna crta velikoga dijela njegove ljubavne lirike, Džorin stilnovizam, platonizam, žanrovska raznolikost njegova opusa, a kao da se nazire i Ranjinino uvjerenje o većoj književnoj kvaliteti Držićeva djela, upravo zbog raznovrsnosti i brojnosti pozitivnih protokritičkih karakterizacija, literarnih asocijacija i postupaka koji se u trima nadgrobnim pohvalama povezuju s Držićevim pjesništvom.

Možemo se na kraju zapitati nešto i o publici takvih Ranjininih zapažanja. Kao i obično u našoj starijoj književnosti, malo je o tome dokumenata i čvrstih spoznaja, pa smo prepušteni nagađanjima. Evo stoga nekoliko nagađanja. Jedan od nesumnjivih ciljeva Ranjininih refleksija o domaćoj književnoj tradiciji bio je pokušaj da se uspostavi dubrovački književni kanon i da se sudjeluje u oblikovanju zasebna dubrovačkoga kulturnog identiteta. Postavlja se pitanje kakva je očekivanja njegove publike to trebalo zadovoljiti, ali i kakva su se istovremeno očekivanja takvim stvaranjem književnih vrijednosti željela potaknuti. Brojni adresati u tekstovima Ranjinine zbirke gotovo su isključivo Dubrovčani (rođaci, prijatelji, pokrovitelji, književni kolege, poput Maroja Mažibradića, Frana Lukarevića, Luka Sorkočevića, Vlaha Bunića, Frana Gundulića i ostalih), a prethodni dubrovački pjesnici rado su poslanicama komunicirali i s kolegama iz Dalmacije, želeći stvoriti širu književnu republiku. Očito je da se Ranjina svjesno zatvara u dubrovačke okvire, da mu je osobito stalo da

---

¹¹ Zlata Bojović u već spomenutom predgovoru (na str. 47) bez razloga pretpostavlja kako bi se na temelju navedenih stihova moglo razmišljati o izgubljenim dijelovima Držićeva opusa.

naglasiti poseban dubrovački kulturni identitet. Njegov projekt, književni ali i kulturni općenito – što *Pjesni razlike* zacijelo jesu, i što namjera da se u njima prikaže dubrovački Parnas sigurno jest – odgovara na zatečeno stanje, ali ga i pokušava dodatno učvrstiti. Krajnji cilj Ranjinina projekta obrana je pjesništva na narodnom jeziku, u vlastitoj, maloj kulturnoj sredini i zajednici. Posrijedi je pokušaj uspostavljanja lokalnoga, domaćega književnoga kanona i tradicije. Dakako, uz osiguranje vlastitoga pjesničkog ugleda i književne slave. Šiško i Džore bili su za njega središnje figure u takvu pokušaju, oni su očevi književnosti, »prva svitlos«, to ni slučajno nije mogao biti Marko Marulić, kao što Marulić to nije mogao biti ni za druge dubrovačke književnike. U procesu Šiškovia i Džorina kanoniziranja Ranjina je upotrijebio i nekoliko karakterizacija njihova pjesništva koje su mi omogućile da o njemu govorim, nadam se ne posve neopravdano, kao o svojevrsnome književnom kritiku.

PRILOG

Dinko Ranjina, *Pjesni razlike* (Firenca, 1563.), 61v-64r

NADGROBJE ŠIŠMUNDA MENČETIĆA

O Šiško razumni, čestiti odveće,
koga glas svim se mni da lipsat vik neće,
ljuvenim ki njekad goril si plamenom,
pokoli ležiš sad pod ovim kamenom
i pokli t' nikada ne vidih priliku,
ovu t' rič ja sada govoru za diku,
među sve gizdave blažena gospoja,
ka dike i slave na svitu dostoja.

5

Razliki ovi broj od cvitja zelena
postavljam sad na tvoj grob svitla kamena 10
i čim čas pripivam u koj glas tvoj slovi,
suzami polivam mramorni grob ovi.
Užival' duša t' raj u društvu tvoje vil,
a zemlja na svit saj laka ti kostem bil'.

U ISTOGA

Putniče dragi moj, molim te s ljubavi,
ne brzaj tolikoj, nu stupaj ustavi
ter pozrit kti sade, uprašav pak mene
što su ove sagrađe s mramorom kamene.
Ovdi, znaj, spjevalac Šišmundo počiva, 5
ki svu čas svih mladac svom časti dobiva.
On svomu hotinju ne postavi platu
u dragu kamenju, u srebru ni zlatu,
negoli u tu stvar prem sasma čestitu 10
ka sginut nikadar ne može na svitu.
I zasve er susta smrtni ga zli poraz,
u sto mudrih usta sad žive njegov glas,
ar pisma ljuvena tač mudra ostavi
da će vik spomena živjet mu u slavi.

U ISTOGA

Putniče, boga rad, pokli te bog doni,
ovomu grobu sad časno se pokloni

i, tako t' u slavi živjeti počteni,
 od cvijetja vijenac svi' na grob mu kameni,
 Šišmundo spjevalac počiva pod kime, 5
 koji će vrh mladac svih živit sve vrime.
 Š njim pjesan isteče i š njime zapade,
 sginuti što reče neće mu nikade.
 Od boga ni sad već aliti od vila
 da umi čas itko reć u pjenja taj mila. 10
 Tijem spjevci pjesnima spjevaocu stvor'te čas,
 ki vam put svojima otvori za steć glas,
 neka po sve vrime, dokole trpi raj,
 njegovo toj ime sve žive na svit saj.

U ISTOGA

Šišmundo, ki mile tač pjesni ostavi
 da te vik sve vile hvaliće u slavi,
 dobro ja tebe, znaj, poznam, svim da vike
 ne vidih na svit saj očim tve prilike.
 I činju t' čas sada ter mi si u scini 5
 rad pjesni nekada koje ti učini.
 Na ova, vaj, vremena pokonja ka broje
 nitko ni ljuvena pjenja već da poje
 odkole ti umri, pjesnivče, iz koga
 kladenac vrijedni vri od znanja svakoga. 10
 Ma kako umrije rih, kako toj tih riti
 ako u usta sto mudrih ti živeš na sviti?
 Ere ta samo mre i gine s vremena
 spomenu ki svu stre od dobra imena.

U ISTOGA

Bivši ti ki gledaš tko je ovo znati rad,
ovdi, znaj, Šiško naš spjevalac leži sad.
Od pjesni u njem dar videći s čudesi,
uze ga višnji zgar da mu raj uresi
i da mu kriposti, umrli ke žude, 5
u vječnoj svitlosti spjevati da bude.
Putniče, moli tim zgar boga od nebes
da laka vik kostim na svit mu zemlja jes.

U ISTOGA

Šišmundo veliki, ki spjeva skrovene
tej pjesni u diki od želje ljuvene,
ne moguć kamenu sagrađu zgraditi
podobnu imenu ja tvomu na sviti, 5
tvojemu pepelu u željah velmi rad
ovu ja veselu mu pjesan spjevam sad.
Dokli god na svit saj, ošad noć mrkla van,
uzvodi dzora taj umrlim bijeli dan,
leteći vik svudi i stječuć veću čas,
po usteh od ljudi iće tvoj vječni glas. 10

NADGROBJE DŽORE DRŽIĆA

Putniče, ki gredeš u slavi ljuveni,
molju te da pozreš ovi grob kameni
i pak mu učin' čas s poklonom svis tvoja,

<p> zač njegov vječni glas svaku čas dostoja. Spjevalac er Džore ovdi sad leži, znaj, ki pjesni sve tvore dobil je vječni raj, gdi u pjesni prave kojih zrak svud siva sve hvale i slave višnjega pripiva. Kad huda zla kripas od smrti na nj dođe, od pisma sva lipos pod zemlju š njim pođe. </p>	<p>5 10</p>
<p> Spjevalac nijedan vik ne ima na sviti slađi njega jezik za pjesni činiti, nališe ljuvene, u kih kti skazati sve stvari skrovene ke trijeba jes znati. Nitko već sada ni umjetno da piše na naše ove dni, na koje sve lipše, sad vile gizdave spjevalac ne imaju da lijepe njih slave u pjesneh spjevaju. </p>	<p>15</p>
<p> Putniče, pođi tja ter slidi taj tvoj put, što želje, sve ti ja podobno činih čut, gdi bivši ovi dan njegovo čul ime, velmi si, znaj, držan očima tvojjime. </p>	<p>20</p>

U ISTOGA

<p> O spjevče hrabreni, koga svijet sad slavi, ja pastir ranjeni žestokom ljubavi na grobni tvoj kami za slavno tve bitje punima rukami prosipam sve cvitje. Još nošu t' mirise s vonjima čudnima, er tebi prosi se taka čas i prima, i ovi lovor mlad sađu sad kraj rike neka ti čini hlad nad grobom u vike, </p>	<p>5</p>
--	----------

i slovo po slovo u nj pišu pak za tim
me novo pismo ovo, neka je znano svim, 10
da t' lipsat ne more u nijedne ime dni:
Ovdi leži Džore pjesnivac razumni,
ki pjesni tač spravno i hitro satvori
da vas svit prem slavno sad o njem govori.

U ISTOGA

Ljubavi, dobro znaj er tvoja sva pala
jes s Džorom na svit saj slava, čas i hvala,
pod zemlju otide da već vik s tobom ni
oni ki tve slide slidil je sve svoje dni.
Znanje kim sve človik u pismu diči se, 5
u nikom veće vik pod nebom ne zri se.
U našu potrebu tko nam će skazat moć
pravi put ki k nebu vodi nas dan i noć?
Za našoj boljezni razgovor podati 10
tko nam će već pjesni vesele spjevati?
Hoti mi kazati, o smrti zla, prika,
zašto htje skončati tač slavna človika?
Istina da li je, da li se reć prima
da stvari vrednije vazda smrt uzima?

DINKO RANJINA AS A LITERARY CRITIC

Abstract

The article presents views on literature by Ragusan Renaissance poet Dinko Ranjina (1536-1607). Literary criticism is here understood more broadly than usual, to include poetic ruminations of the early modern authors, their views on the nature of literature and especially their thoughts on the value of particular literary works or oeuvres. Special attention is paid to the prose dedication in Ranjina's book *Pjesni razlike (Miscellaneous Poems)* (1563) which is in part a translation of a Platonic treatise by Bernardo Tasso *Ragionamento della poesia* (1562). This introduction contains relevant poetic arguments, and the most famous of them show Ranjina establishing his position with regard to his own literary tradition, discussing its beginnings, and justifying his decision to write in the vernacular by appealing to the examples of Šiško Menčetić and Džore Držić. The article reveals that besides Bernardo Tasso's treatise, Ranjina had translated from at least one other text – Latin biography of Oppian, Greek poet from the 2nd century. The article also offers an analysis of several Ranjina's poems in which the author, using metalyric, protocritical utterances, comments on the literary creation and evaluates literary texts by other authors. Among these poems of particular prominence is a cycle of nine grave poems which Ranjina dedicates to his illustrious predecessors and co-citizens Menčetić and Držić. In them he brings forth generalized and most frequently occasional praises of the two oeuvres, but there also appear certain stylistical and generic characterizations which show that Ranjina was well aware of the differences between the two lyric poetries. One of the aims of Ranjina's reflections on his native literary tradition must have been an attempt to establish a Ragusan literary canon and to participate in the formation of a separate Ragusan cultural identity.

Key words: Dinko Ranjina, Ragusan Renaissance literature, Platonism, metalyric, protocriticism, Džore Držić, Šiško Menčetić